

FINGERFÄRDIG. Det gäller att vara försiktig så att man inte råkar klämma bina när man lyfter upp ramarna ur kupan. Lotta Fabricius Kristiansson arbetar helst utan handskar eftersom hon tycker att hon har bättre kontroll då.

Det är något i luften som surrar

Bin är riktiga miljöhjältar som bidrar till större skördar i både trädgårdar och natur. Dessutom är de fascinerande husdjur som är roliga att ha. Följ med biexperten Lotta på en guidad tur i kupan.

AV AGNETA BERGSTRÖM FOTO THOMAS CARLGREN

TRÄDGÅRD & BLOMMOR 2/2013

BIODLING

TROFAST. Honungsbin är särskilt bra som pollinerare eftersom de är blomtroga, det vill säga gärna håller sig till en viss växtart.

HÖGHUS. Bikuporna består av stapelbara lådor där ramarna med vaxkakor hänger. De är lätta att plocka isär när man ska titta till bina.

DET SURRANDE LJUDET ökar i styrka när vi närmar oss bikuporna som står idylliskt i en fårhage i Kyrkhamn, ett stenkast från Mälaren i Hässelby norr om Stockholm. Lotta Fabricius Kristiansen som sköter om kuporna lyfter bort ett av locken så att ramarna med vaxkakor och bin blottas. Det myllrar av bin som undrar vad som är på gång.

– De känner igen mig, min doft och mitt sätt att sköta dem. Ja, det har till och med visat sig att bin kan känna igen ansikten, berättar Lotta.

Med flinka – och nakna – fingrar lyfter hon upp ram efter ram ur bikupan på jakt efter drottningen som ska få sitt porträtt taget av fotografen. Lotta jobbar oftast utan handskar eftersom hon tycker att hon då har bättre kontroll och inte råkar klämma bina så lätt.

– Jag tycker att det är viktigt att ha snälla bin. Börjar mina bin visa tendenser på att bli aggressiva byter jag ut drottningen. Då brukar de bli lugnare igen, säger hon.

Hemma i Tjällmo i Östergötland har hon ett fyrtiotal bikupor tillsammans med sin man. Hon är dessutom bikonsulent, hål-

ler kurser och jobbar med Svenskt Sigills kvalitetssäkringssystem för biodling. Här i Hässelby sköter hon om fyra visningskuper.

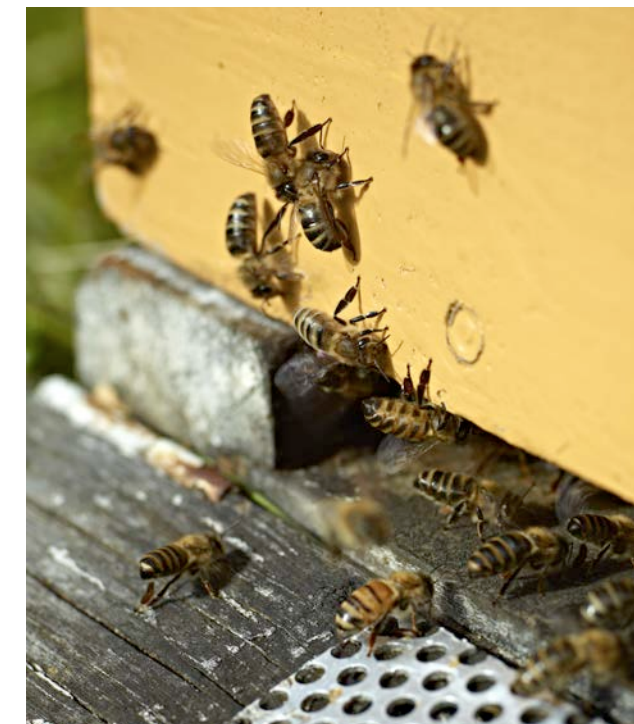
När Lotta till slut hittar drottningen är hon lätt att känna igen. En vit bricka med nummer 55 har klistrats fast på hennes rygg. Drottningen omges också av en ring av arbetsbin som står med huvudena vända mot henne.

– De samlar in hennes feromoner, sedan sprider de doftämnen vidare till andra bin. Det är bland annat drottningens doft som är grunden till sammanhållningen och harmonin i kupan, förklarar Lotta.

– ARBETSBINA SKÖTER OCKSÅ om drottningen, matar, putsar och tar hand om hennes bajs. Till skillnad från de andra bina lämnar drottningen inte kupan för att göra ifrån sig.

Drottningen är inte sysslös för det. Det är bara hon som lägger ägg och när det finns som mest mat kan det bli upp till 2 000 ägg om dagen. Ägg som befruktats blir arbetsbin, som är honor, medan de obefruktade äggen blir hannar, som även kallas drönare.

– I naturen kan en drottning bli 5–6 år.

HEMGÅNG. Vid ingången, flustret, ser särskilda vaktbin till att inga obehöriga kommer in.

VÄND ►

Bli biodlare

- Gå en kurs.** Då får du kunskap och kontakt med erfarna biodlare som kan ge dig stöd i början. Sveriges biodlares riksförbund, SBR, har ca 300 lokalföreningar så det finns troligen någon i närheten.
- Kom igång.** Det är bra att börja i liten skala, två kupor är lagom, då finns en kvar om det andra samhället skulle förolyckas. Köp gärna ett par avläggare, delar av bisamhällen, från en erfaren biodlare nära där du bor.
- Placering.** Kupan ska stå på en vindskyddad och lagom solig plats. Idealet är morgonsol (då kommer bina igång tidigt) och lite skugga mitt på dagen. Undvik fuktiga platser. Ett plank, en häck eller ett buskage kan ge lä.
- Bin i tätort.** Det behövs inget tillstånd för att ha bin på sin tomt men man ska naturligtvis ta hänsyn till grannarna. För att undvika onödiga krockar är det bäst att placera kuporna så att bina har en god startsträcka på den egna tomten eller mot en obebyggd plats. Du också placera en skärm eller ett buskage en bit framför kupan så får bina göra en brantare ut- och inflygning. Läs mer på www.biodlarna.se.
- Vatten.** För att undvika att bina hamnar i grannens pool eller fågelbad är det lämpligt att ha en egen anordning där bina kan hämta vatten.
- Svärkning.** Blir det för trångt i kupan föder bina upp en drottning till, varpå den första tar med sig hälften av invånarna och flyttar, så kallad svärkning. Det är därför viktigt att se till att utrymmet är tillräckligt. Det är också bra att ha unga drottningar som inte är lika benägna att svärma som de äldre. Skulle bina ändå svärma är det bra att veta att de då brukar vara som snällast.

Biåret

VÅR. När det börjar bli varmt flyger bina ut för att göra sig av med sin avföring efter att ha hållit sig hela vintern. Drottningen börjar lägga ägg igen och när det är ca 15 grader varmt i luften är det dags för biodlaren att vårstäda sina kupor.

SOMMAR. Under sommaren bör man titta till sina bin någon gång varje eller var annan vecka. Bisamhället växer snabbt och biodlaren måste utöka kupan med fler ramar så att alla får plats – annars är det risk att de svärmar. Vid midsommar kan man skörda och slunga den första honungen. Sedan kan man samlaramar med honung efter hand och slunga dem vid ett och samma tillfälle. Skörden kan variera kraftigt mellan olika år och olika platser men omkring 30–50 kg är normalt.

HÖST. I slutet av augusti brukar det vara dags att invintra bina, exakt när varierar beroende på var i landet du bor. Som ersättning för honungen får bina sockervatten över vintern. Eftersom drottningen slutat lägga ägg är bina inte längre så många.

VINTER. Bina är vakna hela vintern och lever av sockervattnet som de fått av biodlaren. De kryper ihop i en boll med drottningen i mitten. Där är det cirka 25 grader varmt även om det är 25 grader kallt ute. Arbetsbina turas om att sitta ytterst i klotet. Biodlaren tittar bara till kupan då och då och håller koll på att den inte snöar in så att bina kvävs.

PALETT. Olika blommor ger olika färg och smak. Här syns honung av klöver och hallon, maskros, lindblom, körsbär, ljung och äkta kastanj.

Det är betydligt mer än arbetsbina som lever 5–6 veckor om de kläcks på våren eller sommaren. Höstbina övervintrar så att de kan starta upp kupan på våren, berättar Lotta.

ETTARBETSBIBÖRJAR sin karriär med att städa i yngelkamrarna och mata sina småsyskon. Sedan är det dags att delta i byggandet av de sexkantiga cellerna där bina föder upp sina larver och lagrar pollen och honung. Så småningom avancerar de till vaktbin som patrullerar vid flustret och hindrar obehöriga bin och rovdjur från att ta sig in. Karriären kröns av några veckor som samlare. Då flyger bina ut för att hämta nektar och pollen som de tar med sig hem till kupan. För att samla ungefär en tesked nektar måste ett bi ge sig iväg på i snitt 125 flygturer. Till slut är vingarna så slitna att biet inte orkar flyga hem igen. Om de nu lever så länge. Bland farorna finns de bleka krabbspindlarna som ligger i bakhåll i blommorna och talgoxar och andra småfåglar som gärna mumsar i sig ett bi.

Drönarnas uppgift är framför allt att para sig med drottningen men de hjälper även till med annat i kupan.

– I slutet av sommaren slutar arbetsbina att ge drönarna mat och motar de ut dem ur kupan. Sedan hindrar vaktbina dem från att komma in igen, säger Lotta.

Även om bina är snälla och trygga med Lotta börjar de bli otåliga när visningen drar ut på tiden och luften fylls av surrande bin.

För att lugna dem puffar Lotta lite rök på bina och surrandet avtar igen. Sedan letar hon vidare för att se om hon kan uppfylla mitt önskemål om att hitta ett bi som drabbats av ett så kallat varroakvalster.

– Där är ett, säger hon till slut, och pekar på en fästingliknande rackare som bitit sig fast i nacken på ett bi.

Med en lugn och säker rörelse lyfter hon upp biet mellan tummen och pekfingeret.

– Jämför man storleksförhållandena är det som om vi skulle ha en fästing stor som en igelkott hängande i nacken, säger Lotta.

Varroakvalstren lägger sina ägg i binas yngelkammare och deras larver suger näring från binas larver. När kvalstren spred sig i bikuporna i slutet av 1900-talet var många rädda för att det skulle bli slutet för honungs-bina.

– De tar kraft och energi från bina och kan sprida virus som kan ge upphov till deformerade vingar, berättar Lotta.

KVALSTREN KAN BEKÄMPAS med mediciner men Lotta använder ekologiska metoder som fungerar bra.

– Det går till exempel att behandla bisamhället med myrsyra efter att man skördat honungen, säger Lotta.

Jag väntar mig att hon nu ska eliminera den potentiellt virusbärande parasiten genom att samtidigt döda det drabbade biet men istället plockar hon försiktigt bort det och sätter tillbaks biet på ramen. ♦

PUSTAR UT. Lotta tar en paus från bina. Bredvid henne står rökpusten som används för att lugna bina.

HÅLLER HOV. Drottningen är märkt med en nummerlapp. Hon omges av ett uppvaktande hov som pysslar om och matar henne.

BISYSSLARE. Lotta är en skicklig biodlare som även håller kurser i biodling och jobbar med Svenskt Sigills kvalitetssäkring för biodling. Läs mer på www.apinordica.se.